

Dosya Analiz / 24

S 400'LER Mİ? ABD'nin EKSEN KAYMASI MI 1

Tarihin belirli dönemleri, düzen kurucu zamanlardır. Bu dönemlerde kurulan düzenler, yeni bir belirsizlik ya da kargaşa ortamına kadar devam ederler. Avrupa'daki 30 yıl savaşlarını sona erdiren Vestfalya düzeni, 2. Dünya savaşı sonrasındaki Yalta Konferansı ile kurulan Soğuk Savaş düzeni ilk akla gelen küresel düzenlerdendir. Yalta Konferansında İngiltere Başbakanı Winston Churchill, Amerikan Başkanı Franklin Roosevelt ve Sovyetler Birliği Devlet Başkanı Josef Stalin, 1945'de Kırım'ın küçük kasabası Yalta'da bir araya gelerek bugün henüz yerine yenisi kurulamayan soğuk savaş düzeninin temelini atmışlardı.

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Kudret BÜLBÜL'ün konuyla ilgili değerlendirmesini sunuyoruz...

Yeni küresel düzen arayışları

“Küresel düzen” derken buradaki düzenin bir adalete, rızaya, insanlığın ortak menfaatine dayanması gerekmiyor. Küresel adalet düzeni ayrı bir konu, ayrı arayış ve ihtiyaçtır. Küresel düzen derken kasıt, aktörlerin belli olduğu, tarafların zorunlu ya da gönüllü olarak küresel düzeyde bir işleyiş sistemi üzerinde anlaştığı bir mekanizma kastedilmektedir. Adalete

dayalı olması gerekmeyen, çoğu kez de böyle olmayan, pozisyon alışların belli olduğu, bu nedenle sonuçlarının öngörülebildiği bir düzen..

İnsanlık 21. Yüzyıla Soğuk Savaş Düzeninin sona erdiği ama yeni düzenin de henüz kurulmadığı bir belirsizlikle girdi. NATO ve Varşova paktlarıyla, Batı ve Doğu bloku arasındaki bu soğuk savaş düzeni Sovyetler Birliği'nin dağılması ile sona erdi.

Hali hazırda, soğuk savaşın iki kutuplu dünyasının, en genel anlamıyla dört temel ekseninde varlığını sürdürdüğü söylenebilir.

ABD Ekseni: ABD kendini merkeze alarak Amerikan İmparatorluğunu sürdürmeye çalışıyor. Bunu yaparken önceki yıllardaki gibi yumuşak güç ya da evrensel değerler, Amerikan rüyası gibi insanların daha fazla sempatisini kazanabilecek politikaları bir tarafa bırakarak, doğrudan çıkar merkezli sert güç politikaları izliyor. ABD'nin artık pozitif, üretken bir gündem ile tekrar küresel rekabette öne çıkması beklenmiyor. Bu nedenle ABD, daha çok diğer ülkelerin küresel rekabette öne çıkmasını engelleyici politikalar izliyor. Bu çerçevede ABD, önceden küreselleşmenin şampiyonluğunu yaparken, şimdilerde küreselleşme karşıtı politikalara bel bağlamış durumda.

Rusya Ekseni: SSCB'nin dağılmasından sonra, Rusya yeniden derlenip toparlanma peşinde. Rusya küresel düzeyde hiçbir zaman bir cazibe merkezi olmadığı için derlenip toparlanma çalışmaları daha çok askeri düzeyde ve diğer sert güç politikaları üzerinden yürüyor.

Çin Ekseni: Çin ekonomik bir güç olarak çok etkili bir şekilde doğuyor ama henüz siyasal, askeri bir güç olarak ortaya çıkmış değil. ABD başta olmak üzere diğer aktörler açıkça askeri ve siyasi güç olarak varlıklarını ortaya koyarken, Çin şimdilik sadece ekonomik ve teknolojik güç olarak kendini göstermeyi tercih ediyor. Çok sürdürülebilir olmasa da şimdilik siyasal pozisyon alışlardan kaçınıyor. Örneğin ABD kendisine karşı yoğun bir biçimde Hindistan'ı desteklerken, Keşmir meselesinde açıkça Hindistan'a karşı pozisyon almıyor.

Adalet merkezli yeni bir eksen ihtiyacı

Dördüncü eksen ise, küresel adalet eksenidir. Böyle bir eksen maalesef henüz ortada değildir. Çıkar merkezli yukarıdaki aktörlerin dışında küresel düzeyde bir adalet ihtiyacı ve arayışı ortadadır. Küresel adalet eksenini, sadece uluslararası politikanın ilkesel düzeyde yürütülmesi açısından değil, diğer çıkar eksenlerinin dengelenmesi açısından da acil bir ihtiyaçtır.

20. Yüzyılda ortaya çıkmış Avrupa Birliği'nin küresel düzeyde bir aktör olamadığı ortadadır. AB'nin 21. Yüzyılda varlığını sürdürüp sürdüremeyeceği de belirsizdir. Bununla birlikte, AB ülkelerinin değil ama bir birlik olarak AB'nin değer eksenli bazı çabaları küresel adalet eksenli bir düzen arayışı içerisinde değerlendirilebilir.

Türkiye'nin bölgesel politikaları ve "dünya beşten büyüktür" şeklinde özetlenen küresel adalet çağruları ve çabaları da küresel adalet eksenli arayışların başında gelmektedir. Bununla birlikte küresel adalet eksenli bir düzen arayışında olan ülkelerin yeterince var olduğu ve seslerini yükselttikleri söylenemez. İnsanlık için değer eksenli bir barış ve adalet düzeni sağlayacak böyle bir eksenin aktörleri, varlıklarını hissettirmek için, işbirliği halinde, daha aktif politikalar izlemelidirler.

Türkiye ve ABD arasındaki S 400'ler üzerinden yürüyen krizi analize haftaya devam edelim. Ama şimdilik meselenin esasen S 400'ler olmadığını, sorunun Batılı ve Batıcı yazarların ısrarla vurguladığının aksine, Türkiye'den daha çok, genelde Batı'nın özelde ABD'nin değişen küresel öncelikler ve kendilerini konumlandırış biçiminden kaynaklandığını ifade etmekle yetinelim. ABD'nin soğuk savaş döneminden tamamen farklılaşan ve diğer ülkeleri hiç hesaba katmayan öncelikleri değişmediği sürece S 400 ya da benzeri krizlerin her zaman var olabileceğini belirtelim.

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Kudret BÜLBÜL'ün konuyla ilgili değerlendirmesini sunduk...